

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

In dit nummer:

- Is de paprika een uitvinding?
- Witte lupine
- Interview Leo Oosterloo
- Van de voorzitter
- Kort Nieuws

Is een paprika een uitvinding?

NEE!

Het staat heel duidelijk in de wet: plantenrassen die verkregen zijn met klassieke veredeling mogen niet geotrooierd worden. Toch heeft multinational Syngenta een octrooi gekregen op een klassiek veredelde paprika die resistent is tegen witte vlieg. Met steun van Stichting Zaadgoed is Bionext daartegen in verweer gegaan. Hoe staat het nu met deze procedure? Aan het woord zijn Maaike Raaijmakers van Bionext en Bart Vosselman van De Bolster.

Even een kleine waarschuwing vooraf. Dit is een technisch verhaal over octrooien, kwekersrecht en wetgeving. Onderwerpen waar de leek normaliter van gaat gapen. Als u de moeite neemt om dit verhaal toch te lezen, zal uw mond ook openvallen: van ongeloof en verbijstering. Zaadbedrijf en multinational Syngenta heeft namelijk een octrooi op een klassiek veredelde paprika aangevraagd én gekregen. Dit is een bizarre zaak: in de huidige Europese octrooiwetgeving staat namelijk dat een octrooi op klassieke veredeling niet mogelijk is en ook plantenrassen mogen niet geotrooierd worden. Het is tevens een zorgelijke zaak: hiermee kunnen multinationals als Syngenta en Monsanto namelijk een groot deel van het zaadgoed claimen als hun eigendom. Dat die megaclaims er daadwerkelijk komen, heeft de recente geschiedenis helaas al uitgewezen: Monsanto beschuldigt op dit moment vijf miljoen boeren in Brazilië van illegale vermeerdering van zaden.

Octrooihouder

Wat is er precies aan de hand? "Octrooien zijn ooit ontwikkeld om industriële uitvindingen te beschermen. Innovaties in de plantveredeling werden tot voor kort alleen met kwekersrecht beschermd," legt Maaike Raaijmakers van Bionext uit. "Het kwekersrecht geeft een veredelaar het alleenrecht op de verkoop van een nieuw ras. Andere veredelaars hebben een kwekersvrijstelling en mogen dat ras wel gebruiken om ermee te kruisen en zo nieuwe rassen te ontwikkelen. Kwekers gebruiken voortdurend elkaars rassen om nieuwe rassen te ontwikkelen en dat stimuleert de innovatie. Het probleem met de octrooiwetgeving is dat die niet deze brede kwe-

kersvrijstelling kent. Een veredelaar moet dus toestemming vragen aan de octrooihouder om gebruik te mogen maken van de geotrooierde eigenschap. Die octrooihouder mag hier fors geld voor vragen en kan dit ook weigeren. Kortom, het is een makkelijke manier om concurrenten te dwarsbomen. Het kost veel geld om een octrooi aan te vragen en te behouden. In de praktijk is octrooiëring van uitgangsmateriaal vooral interessant voor multinationals. Hierdoor worden kleine zaadbedrijven op den duur uit de markt gedrukt."

Broccoli met lange steel

De Bolster is zo'n klein zaadveredelingsbedrijf. Speciaal voor de biologische landbouw ontwikkelt veredelaar Bart Vosselman er diverse groenterassen die goed gedijen zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen. "Wij kunnen de strijd tegen octrooien niet aangaan," zegt Bart. "Die octrooi-toestand heeft enorme consequenties voor ons. Nu al hebben wij met octrooiaanvragen te maken op drie verschillende eigenschappen in tomaten die ook in ons plantmateriaal aanwezig zijn. Die eigenschappen hebben wij volledig onafhankelijk van de octrooiaanvrager ontwikkeld. Als die octrooien worden toegekend, zouden wij dat uitgangsmateriaal dus niet meer kunnen gebruiken. In dit specifieke geval hebben wij geluk. Het belangrijkste octrooi is namelijk aangevraagd door Rijk Zwaan, een veredelingsbedrijf dat wel octrooien bezit uit zelfverdediging, maar nadrukkelijk pleit voor afschaffing. Twee medewerkers zijn zo behulpzaam geweest om bij ons te komen beoordelen of onze tomaten verschillen van hun octrooi. Er bleek inderdaad een klein, maar afdoende verschil te zijn. Voor de broccoli met

lange steel, die wij ook onafhankelijk ontwikkeld hebben, staat het er somberder voor. Monsanto heeft een octrooi gekregen op de lange steel die zorgt dat de broccoli makkelijker geogst kan worden. Als dat octrooi overeind blijft, moeten wij direct met onze broccoliveredeling stoppen."

Acute bedreiging

Volgens Bart zal de biologische sector het hardst getroffen worden door octrooien op klassieke veredeling: "Juist de biologische sector moet het hebben van de kleinere veredelingsbedrijven zoals wij. Syngenta en Monsanto nemen de biomarkt niet serieus en zullen er niet in investeren. Dit is een acute bedreiging voor biologische boeren en tuinders want deze multinationals worden steeds machtiger. Naast het aanvragen van octrooien kopen ze de kleinere zaadbedrijven op. Recent voorbeeld is de aankoop van het Nederlandse veredelingsbedrijf De Ruiter Seeds in 2008."

Wilde paprika

Bionext voert samen met de coalitie No Patents On Seeds een bezwaarprocedure tegen de octrooien. De rode paprika met wittevliegresistentie van Syngenta is het boegbeeld van de Nederlandse campagne maar er wordt ook bezwaar gemaakt tegen octrooien van Monsanto op broccoli met lange steel en sojaplanten die zijn aangepast aan bepaalde klimaatzones. "Wij proberen op allerlei manieren aan te tonen dat die paprika niet geoctrooieerd had mogen worden," aldus Maaïke. "De resistentie tegen witte vlieg is afkomstig uit een wilde paprika. Syngenta heeft het zaad van die wilde paprika gratis gekregen uit het publieke domein van de genenbank. Syngenta heeft die resistentie misschien ontdekt, maar ze hebben het zeker niet uitgevonden."

120 nieuwe octrooiaanvragen

De volgende stap in de paprika-procedure is een hoorzitting waarbij beide partijen hun argumenten mogen toelichten. Wanneer die hoorzitting plaatsvindt, is nog niet bekend. Maar er speelt meer. Bionext vreest dat steeds meer octrooien op natuurlijke eigenschappen van voedselgewassen worden goedgekeurd. Er zitten nog zo'n 120 octrooiaanvragen in de pijplijn. Maaïke: "Uiteindelijk willen wij dat dit soort octrooien stopt maar dan moet de Europese wetgeving worden aangepast. Dat vraagt om een lange adem. Voor Nederland is het een belangrijk onderwerp omdat zaadveredeling bij ons een grote sector is. De Nederlandse overheid staat dan ook aan onze kant."

Lobbyisten

De grootste uitdaging is nu om de politici uit de andere Europese landen mee te krijgen. Daarover maakt Bart zich zorgen: "Veel van hen beschouwen het kwekersrecht bijna hetzelfde als een octrooi, maar daar zit echt een groot verschil tussen. Staatssecretaris Sharon Dijksma heeft toegezegd dat ze haar buitenlandse collega's zal trachten te overtuigen om het octrooieren van planten zoveel mogelijk aan banden te leggen. Naast de zaadmultinationals moet zij het echter ook opnemen tegen bedrijven als Unilever en DSM, die voor octrooien zijn. Dat soort bedrijven moet je niet onderschatten. Ze hebben veel lobbyisten in dienst."

Klimaatverandering

Volgens zowel Maaïke als Bart kan de consument in de winkel vooralsnog niks doen. Maaïke: "Als burgers kunnen ze onze acties wel ondersteunen en daarmee de maatschappelijke druk opvoeren. Wij zullen de politiek onder druk blijven zetten. Door de klimaatverandering veranderen ook de teeltomstandigheden in het veld en is het belangrijker dan ooit om nieuwe rassen te blijven ontwikkelen. De nadelen van octrooien voor innovatie zijn echt heel groot. Hierdoor zal op termijn het rassenaanbod voor boeren afnemen en de prijs voor zaadgoed toenemen. Dat is een bedreiging voor de voedselzekerheid, en daarmee heb ik echt niks teveel gezegd."

Meer info: www.bionext.nl/hartvoorbiodiversiteit - <http://no-patents-on-seeds.org/>

BEZWAAR PROCEDURE
In februari 2014 diende een brede coalitie van maatschappelijke organisaties, boeren-organisaties en verdelers, bij het EOB bezwaar in tegen dit octrooi. Ze vinden dat Syngenta niet de uitvinder is van de resistentie omdat deze eigenschap al van nature voorkwam en dus niet nieuw is. Dit soort octrooien zijn niet alleen oneethisch, zij beperken de ontwikkeling van nieuwe rassen en keuzevrijheid voor boeren en consumenten. Zij vormen daarmee een risico voor de voedselveiligheid.

OCTROOI AANVRAAG
In 2008 heeft Syngenta een octrooiaanvraag ingediend bij het EOB. Daarmee claimen ze exclusieve rechten op alle paprikazaden, -planten en -vruchten die resistent zijn tegen witte vlieg. Vijf jaar later is het octrooi verleend en dit is nu geldig in heel Europa. Dit betekent dat boeren en verdelers deze paprika's niet meer mogen gebruiken voor de ontwikkeling van nieuwe rassen zonder toestemming van Syngenta.

Het octrooi is op 8 mei 2013 verleend door het EOB. Het octrooi is één keer aangevraagd en geldig in 38 landen.

BEZWAAR PROCEDURE
In februari 2014 diende een brede coalitie van maatschappelijke organisaties, boeren-organisaties en verdelers, bij het EOB bezwaar in tegen dit octrooi. Ze vinden dat Syngenta niet de uitvinder is van de resistentie omdat deze eigenschap al van nature voorkwam en dus niet nieuw is. Dit soort octrooien zijn niet alleen oneethisch, zij beperken de ontwikkeling van nieuwe rassen en keuzevrijheid voor boeren en consumenten. Zij vormen daarmee een risico voor de voedselveiligheid.

OCTROOI AANVRAAG
In 2008 heeft Syngenta een octrooiaanvraag ingediend bij het EOB. Daarmee claimen ze exclusieve rechten op alle paprikazaden, -planten en -vruchten die resistent zijn tegen witte vlieg. Vijf jaar later is het octrooi verleend en dit is nu geldig in heel Europa. Dit betekent dat boeren en verdelers deze paprika's niet meer mogen gebruiken voor de ontwikkeling van nieuwe rassen zonder toestemming van Syngenta.

Het octrooi is op 8 mei 2013 verleend door het EOB. Het octrooi is één keer aangevraagd en geldig in 38 landen.

1 Insecten zoals trips en witte vlieg kunnen paprikaplanten beschadigen

2 PAPIRIKA'S
Paprika's behoren net als pepers tot de nachtschade-familie. Paprika's worden veel geteeld in Nederland. De planten zijn echter gevoelig voor verschillende insecten zoals trips en witte vlieg, die aanzienlijke schade aan de gewassen kunnen veroorzaken.

3 JAMAICA
In Jamaica komt een wilde paprika voor die van nature bestand is tegen trips en witte vlieg. In de jaren 70 van de vorige eeuw heeft professor Paul G. Smith van de Universiteit van Californië deze resistente plant naar de Verenigde Staten gebracht.

4 NEDERLAND
Vanuit de Universiteit van Californië, kwam de wilde paprika in 1976 terecht bij het Centrum voor Genetische Bronnen (de Genenbank) in Nederland.

5 SYNGENTA
Syngenta haalde zaden van de wilde paprika uit de genenbank om ze te onderzoeken op gewenste eigenschappen. Vervolgens kruisten ze de wilde paprika met commerciële paprika-rassen. De gewenste eigenschap -resistentie tegen insecten- is met technische hulpmiddelen (moleculaire markers) opgespoord. Vervolgens is door middel van kruising en selectie (klassieke veredeling) een commerciële paprika ontwikkeld die ook resistent is tegen witte vlieg.

6 **Bevrijd de paprika – Hoe een natuurlijke eigenschap uit wilde paprika eigendom werd van een bedrijf.**
Op 8 mei 2013 heeft het Europees Octrooi-bureau (EOB) octrooi verleend aan Syngenta, 's werelds grootste agrochemische bedrijf, op klassiek veredelde paprikaplanten met insecten resistentie. Dit octrooi heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van nieuwe rassen en op de keuzevrijheid voor boeren en consumenten. Daarom begint een brede coalitie van organisaties een bezwaarprocedure tegen dit octrooi.

Resistente wilde paprika
Vulbare commerciële paprika
Resistente commerciële paprika

EP 2 130 023 B1

BD
Bevrijd de Landbouw
Bebouwen de Boeren
Samspraak van Boeren

SWISSAID

Bionext

Vooruitgang met witte lupine

Er zit perspectief in de veredeling van witte lupine. In 2010 zijn Jos Jeuken van Gaos en Edwin Nuijten van LBI begonnen om te kijken of witte lupine (*Lupinus albus*) ook op kalkrijke klei perspectief biedt.

Lupine kan niet zomaar groeien op kalkrijke grond. De meeste akkerbouwgronden in Nederland liggen in vrij jonge polders in het kustgebied waar de grond nog rijk is aan kalk (van schelpen toen er zee was). Het interessante aan witte lupine is dat het niet alleen als broodverbetermiddel of als vleesvervanger gebruikt kan worden (net zoals soja), maar dat er ook smaakvolle gerechten mee te koken zijn. De smaak lijkt een beetje op tuinboon.

Bijna alle 13 lijnen die in 2014 zijn uitgezaaid hebben een mooie planthoogte, goede bodembedekking en zijn voldoende vroeg voor teelt in Nederland. De opbrengst varieerde van krap 4 ton/ha (de vroegste lijnen) tot ruim 4 ton/ha (de laatste lijnen). Vier ton/ha wordt gezien als minimum voor rendabele teelt in Nederland. Vorig jaar bleek één lijn heel variabel en die bestaat nu uit zowel kaarstypes als vertakkende types. Hieruit kunnen nieuwe lijnen ontwikkeld worden. Het bleek echter ook dat vrijwel alle lijnen enkele planten hadden die bitter waren. In 2015 zal er streng geselecteerd worden om alle bittere planten te verwijderen. Daarnaast wordt geprobeerd de opbrengstpotentie verder te verbeteren.

Interview met Leo Oosterloo; cursist Zaadteelt voor moestuinders, gegeven door Stichting Zaadgoed.

Door: Cor Zenhorst

Leo Oosterloo is een bijzondere man. Deze laat-vijftiger heeft enkele jaren geleden zijn leven omgegooid, van directeur van een reïntegratiebureau is hij stadslandbouwer in en rondom Zwolle geworden. Wat hem daartoe bewogen heeft is te zien in het tv-programma "Droom in uitvoering" (<http://tinyurl.com/p4baru3>).

Wij zijn bij hem langsgeweest om te zien wat de cursus zaadteelt voor moestuinders hem heeft gebracht.

Het bedrijf bestaat uit meerdere kleine en grotere percelen in de buurt van Zwolle waar verschillende groenten worden geteeld en een fruitboomgaard wordt bijgehouden. Op deze percelen verzet Leo het werk samen met mensen die het werk vrijwillig doen of in een reïntegratieproject zitten vanuit de gemeente. Daarnaast zoekt hij samenwerkingsverbanden met andere stadslandbouwers in Zwolle. Al deze activiteiten vinden plaats onder de overkoepelende stichting 4PK.

Hoe is onze cursus zaadteelt voor moestuinders jou bevallen?

Leo "Goed, het was fijn om te zien hoeveel mensen bezig zijn met zelf zaad vermeerderen en daar enthousiast over uitwisselen. Met daarbij nog een stukje kennis zodat je zelf ook beter aan de slag kunt op je eigen stuk land. Subliem"

Wanneer is het enthousiasme voor zaadteelt ontstaan?

Leo "2 jaar geleden toen ik sla en andijvie liet doorschieten en afgelopen jaar met dat zaad mooie andijvie en sla geteeld heb. Dit jaar ga ik het verder uitbouwen."

Leo is afgelopen jaar betrokken geraakt bij de beweging Groene Loper Zwolle. Vanuit deze organisatie zijn op 50 locaties bloemenzaden voor bijen uitgezaaid, ook op een stuk land van Leo. De zaden heeft hij samen met schoolkinderen gezaaid. Dit gaf zoveel vreugde dat hij het plan heeft opgevat om met meerdere mensen enkele groenten en insectenbloemen te gaan vermeerderen. Voor deze activiteit heeft hij een kleine subsidie toegekend gekregen en dat gaat binnenkort van start. Hiermee hoopt hij weer nieuwe mensen aan zijn bedrijf te verbinden en mensen te enthousiasmeren voor de landbouw en de zaadvermeerdering. Daarnaast is Leo in contact gekomen met een teler van het Werkverband Friese Rassen en teelt en vermeerdert hij nu de tuinbonen Violetta en Molboon.

Franciscus

Paus Franciscus heeft de naam van zijn middeleeuwse 'voorganger' Franciscus van Assisi met diens liefde voor de natuur niet voor niets aangenomen. Steeds nadrukkelijker neemt hij stelling in morele vraagstukken inzake natuur, voedsel en landbouw. Tegen verspilling, tegen de economisering en juridisering van ons voedselsysteem en voor toegang tot voedsel voor alle mensen. In de maak is een encycliek over de klimaatverandering. Interessant omdat voorstanders van patenten en gmo's, de tegenstanders steeds feller met morele argumenten als medeschuldigen aanwijzen voor de wereldvoedselproblematiek. Monsanto blijkt - net als bedrijven werkzaam in olie en gas - lobbygeld in te zetten om waar mogelijk twijfel en verwarring te zaaien over de groeiende wetenschappelijke consensus voor de noodzaak om juist in te zetten op hernieuwbare grondstoffen en diversiteit voor de landbouw.

Daarom is deze paus met z'n groeiend moreel gezag voor hen een ingewikkelde tegenstander. Reden waarom vanuit de industriële lobby druk wordt gestudeerd hoe de 'karaktermoord' op de paus eruit moet zien. De aanval is al ingezet in het Amerikaanse katholieke tijdschrift *First Things* waar de paus een 'ideologische en bemoeizuchtige egotripper' wordt genoemd.

Toegang tot voldoende en gezond voedsel komt het beste tot stand in een open landbouw- en voedselcultuur waar delen centraal staat in plaats van claimen, waar voedsel wordt verbouwd voor de eigen regio en waar kennis dient tot uitwisseling in plaats van juridische afscherming. Volgens activiste Vandana Shiva verbouwen 500 miljoen van de 1 miljard mensen in de wereld die honger hebben gewassen die ze zelf niet kunnen eten.

Zaadgoed, als bron van leven, kan een uitstekend instrument zijn om de mentale transformatie die we nodig hebben als samenleving vorm te geven. Laten we dat samen vormgeven.

De 'bemoeizucht' van Franciscus is wat mij betreft welkom.

Bert van Ruitenbeek

Voorzitter Zaadgoed

Kort Nieuws

Cursus voor instandhouders

Onder de noemer van Pro-SpecieRara is dit jaar voor de eerste keer een cursus zaadteelt voor instandhouders opgezet. Deze cursus richt zich op mensen die min of meer professioneel bezig zijn met

zaadteelt en willen leren hoe ze een ras in stand kunnen houden. De twaalf cursisten vormen een bonte verzameling van professionele zaadtelers en enthousiaste hobbyisten zoals een moestuin-der die meer dan 300 bonenrassen heeft verzameld.

Cursusleider Jan Velema gaf een uitgebreide inleiding over zaadvermeerdering en instandhouding. Ook selectiemethoden kwamen daarbij aan bod. Volgens Jan is er geen scherpe grens tussen instandhouding en veredeling. "Om een ras in stand te houden moet je er ook in selecteren want zonder selectie loopt een ras terug. En als je een oud ras kunt verbeteren, waarom niet? Het belangrijkste is dat je er plezier aan beleeft en dat je een band hebt met je ras". Na de presentatie was er gelegenheid om de zaadteelten op de Zaderij te bekijken en meer gewasspecifieke vragen te stellen.

Deze zomer gaat Jan bij alle cursisten langs om hun zaadteelt te bekijken en praktische tips te geven. In september komen alle cursisten weer bij elkaar op de Zaderij om meer te leren over het dorsen, schonen en bewaren van zaden.

Reclaim the Seeds 2015

Na Amsterdam, Den Bosch en Groningen vond dit jaar Reclaim the Seeds plaats op de Kraaybeekerhof in Driebergen. Wederom werd het georganiseerd door A-Seed en stond Stichting Zaadgoed er met een kraam. Met veel

zon en wind was het gezellig druk: 1500 bezoekers! Veel mensen waren op zoek naar bijzondere zaden. Die waren te vinden bij allerlei kraampjes. De workshops werden ook druk bezocht. Bij onze kraam luisterden mensen met belangstelling naar het belang van biologische veredeling en instandhouding van zaden. Ze namen folders, Kiemkrachten en flyers over de cursussen mee. Sommige mensen namen ook zaden van erwten en kapucijners mee om een ras in stand te houden en te beschrijven.

Donateursmiddag bij 'De Zaderij' op zaterdag 29 augustus

Nadat we vorig jaar onze donateursdag moesten afblazen, gaan we dit jaar voor de herkansing. Jan Velema is deskundig op het gebied van veredelingskennis en oude rassen. Na het opzetten van Vitalis Biologische Zaden voor de professionele biologische teelt, heeft hij nu een nieuw bedrijf 'De Zaderij' waar hij zich richt op zijn passie: een nieuw leven voor oude groenten- en graanrassen. U bent welkom op onze donateursmiddag op de Zaderij vanaf 13.45 met thee, koffie en sap, en bij de afsluiting om 16.45 uur is er een drankje met een paar versnaperingen. Aanvang 14.00. Appenseweg 7, Voorst, (Gld). Graag aanmelden via info@zaadgoed.nl of 06-17447530, liefst vóór 15 augustus.

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel veredelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete veredelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 15 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres. Of kijk op www.zaadgoed.nl voor meer informatie.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een set van 4 mooie ansichtkaarten ontwikkeld. Op de kaarten staan foto's van gewassen waaraan in projecten van Zaadgoed gewerkt wordt.

Uw gift volledig aftrekbaar

Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar. Zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

COLOFON

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar.
 Redactie: Maaïke Raaijmakers.
 Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Bert van Ruitenbeek, Jan Velema.
 Foto's: Stichting Zaadgoed, Auke Velema, Ellen Krul.
 Vormgeving & productie: Buro Laga.
 Adres: redactie en Stichting Zaadgoed: Postbus 127 3700 AC Zeist.
 E-mail: info@zaadgoed.nl website: www.zaadgoed.nl
 Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996